

Cristina Sánchez

BIÒLOGA I DELEGADA DE SEO BIRDLIFE A CATALUNYA

Canvi climàtic: efectes en les espècies d'ocells de Lleida

EDITORIAL | EMERGÈNCIA | CLIMA

Antropocè

Benvinguts a l'Antropocè! Sí, després d'un parell de segles d'emissions de CO₂, abocaments incontrolats de residus, proves nuclears, tals massives d'arbres i un llarg etcètera, l'espècie humana ja ha fet prou mèrits com per donar nom a una nova era, que substitueix l'holocè iniciat fa uns 12.000 anys amb l'aparició del *sapiens*. El canvi de paradigma és notable: si abans de l'era industrial, els factors que alteraven les condicions de vida al planeta procedien de fora –meteorits, variacions de l'òrbita terrestre o canvis en l'activitat solar–, ara els responsables directes som nosaltres. Hem fet saltar l'interruptor i ja no hi ha marxa enrere.

La resolució del Parlament Europeu que a finals de novembre va declarar l'emergència climàtica contrasta amb el ridícul acord de mínims de la cimera celebrada recentment a Madrid. Prioritzem el simbolisme sobre la presa de decisions, les mesures polítiques passen al davant de les científiques o tècniques. Queda millor a la foto. Reconeixem que tenim un problema (que ja és molt) però poc o res es fa per solucionar-lo. El moment requereix solucions dràstiques tot i que, ai, tan poc populars que cap govern s'atreveix a prendre. Si ens posem les mans al cap perquè a partir de l'1 de gener alguns vehicles no podran circular per l'àrea metropolitana de Barcelona, imaginem-nos què passaria si es limités l'accés als combustibles fòssils o es prohibissin els envasos de plàstic. I mentre nosaltres separem l'orgànica de la resta, anem a comprar amb la bossa de tela o tanquem l'aixeta mentre ens rentem les dents, els EUA i la Xina aboquen (en un any!) 15.070 milions de tones de CO₂ a l'atmosfera i el que és pitjor: als seus líders se'ls veu poc o gens predisposats a revertir la situació.

L'article de Cristina Sánchez delegada de SEO/BirdLife a Catalunya, posa xifres a la tragèdia centrant-se en la conca mediterrània; Francesc Reguant, economista, alerta d'una emergència indissolublement lligada a la climàtica: l'alimentària. Joan Escuer, geòleg, matisa que el canvi climàtic seria un dels factors causals de la nostra hipotètica extinció, però que els principals responsables som nosaltres mateixos. Per últim, Sara Grau explica com la seua generació, la Z, fa accions a petita escala tot i que són conscients que no serviran de res si no van acompanyades de solucions reals. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** Roser Banyeres, Carles Díaz, Marta Planes. **En aquest número** Cristina Sánchez, Francesc Reguant, Joan Escuer, Sara Grau, Lorenzo Plana, Marisa Torres, Marta Planes. **Disseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcoletge **DL** L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Acaba de celebrar-se la Cimera del Clima COP25, amb uns 200 països representats, i si alguna cosa ens ha quedat clara és l'emergència d'actuar i de preparar-nos per als nous escenaris canviants. És precisament la conca mediterrània una de les zones on, de manera més acusada, s'estan deixant notar els canvis. Som en un dels epicentres de la crisi i, per tant, dels primers a identificar canvis pels seus efectes sobre l'entorn: singularment, la modificació pluviomètrica i de temperatures que obligarà a una adaptació agrícola, ramadera i forestal, així com l'aparició de noves plagues i malalties emergents.

L'estudi de *Riscos associats al canvi climàtic i els canvis mediambientals a la regió mediterrània* elaborat per MedECC (Xarxa d'Experts Mediterranis en Canvi Climàtic i Ambiental) mostra com, mentre la temperatura mitjana global ha augmentat 1 °C des de l'època preindustrial, a la regió mediterrània l'augment ha estat d'1,4 °C, la qual cosa implica que l'escalfament en aquesta conca és un 20% més ràpid que la mitjana del planeta. Fins i tot si es complissin els objectius dels Acords de París i l'escalfament global es limités a 2 °C, les pluges estivals es reduiran entre un 10% i un 30% en algunes àrees, cosa que augmentarà l'escassetat d'aigua i farà baixar la productivitat agrícola, especialment al sud de la Mediterrània. Així, les demandes d'irrigació augmentaran entre un 4% i un 18% d'aquí a final

de segle i, alhora, el creixement de la població pot fer que la necessitat d'aigua arribi a ser fins a un 74% superior a l'actual. A aquesta situació, ja prou complicada, s'hi ha de sumar que tant el turisme com la urbanització i la industrialització poden fer augmentar la contaminació de l'aigua. Així, l'estudi destaca que la disponibilitat d'aigua dolça pot caure un 15% en les properes dècades al conjunt de la regió mediterrània, la qual cosa tindrà greus conseqüències en l'agricultura.

Davant aquest escenari d'escalfament i de disminució de les precipitacions, el canvi climàtic té conseqüències sobre el medi biofísic com ara canvis en l'inici i la durada de les estacions, el retrocés glacial, la disminució del gel de l'Àrtic o l'augment del nivell del mar, entre d'altres. Aquests canvis ja han tingut un impacte observable en la biodiversitat a nivell d'espècies, en termes de fenologia –desplaçaments estacionals de les espècies–, distribució d'espècies i descens de poblacions, i a nivell dels ecosistemes en termes de distribució, composició i funció. Si bé els ecosistemes són generalment emmagatzemadors de carboni i biològicament més diversos en el seu estat natural, la degradació de molts ecosistemes –i al mar, la seva acidificació– redueix significativament la seva capacitat d'emmagatzematge i segrest de carboni, cosa que permet l'acumulació de gasos amb efecte d'hivernacle a l'atmosfera alhora que té lloc una pèrdua de biodiversitat genètica, d'espècies i d'ecosistemes. ➔➔

JORDI JOVE

El Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC) suggereix que aproximadament el 10% de les espècies avaluades tenen un risc d'extinció més elevat a mesura que augmenta la temperatura. Els hàbitats i zones humides aquàtiques d'aigua dolça, així com manglars, esculls de corall, ecosistemes àrtics i alpins i boscos nebulosos (selves i laurisilves) són especialment vulnerables als impactes del canvi climàtic. Les espècies montanes i les espècies endèmiques han estat identificades com a especialment vulnerables a causa de les estretes franges geogràfiques i climàtiques que ocupen, les limitades oportunitats de dispersió i el grau d'altres pressions sobre aquestes.

Els estudis de modelització sobre l'impacte potencial del canvi climàtic en les espècies assenyalen canvis de distribució en latitud i d'altitud, expansions o contraccions de les seves àrees de distribució corroborats per l'evidència actual. No obstant això, aquests estudis posen de manifest la naturalesa individualista de les respostes de les espècies al canvi climàtic que, probablement, tindran un gran impacte en la composició futura dels ecosistemes.

El canvi climàtic comporta un estrès als ecosistemes que augmenta ràpidament i, a causa de la seva complexitat, farcits de processos de retroalimentació i connexions múltiples, pot agreujar els efectes d'altres pressions com la fragmentació, la pèrdua i la transformació de l'hàbitat, la sobreexplotació d'espècies, l'arribada d'espècies exòtiques invasores i la contaminació.

Així, les espècies autòctones també presentaran importants variacions, no només produïdes pel canvi climàtic sinó per la interacció d'aquest amb altres amenaces importants, com la transformació dels hàbitats. Les entitats conservacionistes RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) i BirdLife International ja van presentar fa alguns anys els models en la distribució d'espècies europees d'ocells on es projecten canvis importants per algunes espècies de la nostra regió, deguts al canvi climàtic.

A la província de Lleida, els canvis també seran molt evidents, atès que hi trobem espècies lligades tant a medis boreoalpins, com forestals, agraris, aquàtics i esteparis. I les variacions que el canvi climàtic comporti es veuran reflectides tant en la composició florística com faunística, com en els seus serveis ecosistèmics. Així, en el cas de les aus, ja s'està observant com les espècies que tole-

ren millor temperatures elevades estan ampliant el seu rang de distribució, mentre que d'altres de més lligades a temperatures fredes l'estan disminuint. I als impactes directes lligats al canvi climàtic hem d'afegir els provocats pels humans que, sovint, tenen un efecte més immediat sobre la distribució de les poblacions.

Els darrers models prospectius mostren com algunes espècies lligades a l'alta muntanya del Pirineu lleidatà, com la perdiu blanca o el gall fer, desapareixeran del Pirineu, amb un desplaçament de les seves àrees de distribució cap a latituds més septentrionals, mentre que d'altres, com el trençalòs, podrien contraure molt la seva àrea. Espècies més forestals també podran veure afectada la seva distribució, com és el cas del gaig o el colltort, que es reduiran, o fins i tot el picot verd, que es desplaçaria cap al nord de la província, o el picot negre, que pot arribar a desaparèixer. Entre les espècies d'ambients oberts, algunes, com l'alosa probablement, desplaçaran les seves poblacions a majors latituds, mentre que la cogullada fosca, l'alosa becuda o les terrerols podrien veure molt reduïdes les seves àrees, si és que altres afectacions actuals com la transformació de l'hàbitat no les fan desaparèixer.

Finalment, estudis recents assenyalen que no podem oblidar l'impacte que pot tenir les conseqüències del canvi climàtic en els ocells migradors: per a més del 80% dels migradors de llarga distància, es produiran increments significatius tant en la distància com en la durada del viatge entre les àrees de cria i les d'hivernada. Així, es preveu que les migracions de l'abellerol augmentin en més de 1.000 km i almenys 4,5 dies, cap al 2070. Les aus pateixen una gran mortalitat durant la migració, a causa de l'augment del risc de predació i la inanició derivada de majors necessitats energètiques i d'una disponibilitat d'aliment imprevisible. Un trajecte més llarg augmentaria aquests riscos i, per tant, podria comportar un descens de la població important.

Així doncs, els reptes amb què s'enfronten els ocells a causa del canvi climàtic tindran un efecte molt important en les actuals espècies i poblacions lleidatanes, especialment en les àrees de distribució, que en molts casos es veuran reduïdes i desplaçades cap a latituds més septentrionals, i poden arribar a la seva desaparició en terres lleidatanes i ser substituïdes en molts casos per espècies més meridionals. ■

Emergència climàtica versus emergència alimentària

FRANCESC REGUANT

ECONOMISTA; ESPECIALISTA EN ECONOMIA AGROALIMENTÀRIA

Fa dotze anys, Mariano Rajoy parlava del canvi climàtic com una situació que ens podia afectar d'aquí a tres-cents anys, un argument aparentment de sentit comú pel qual no calia preocupar-nos. Avui parlem d'emergència climàtica com quelcom que pot generar severes impactes en un futur relativament proper i dels quals ja comencem a percebre els efectes (increment de temperatures, fusió de les glaceres, elevació del nivell del mar, major freqüència de fenòmens meteorològics extrems, fusió del permagel, pèrdua de biodiversitat). Però els historiadors futurs explicaran que el canvi climàtic ja feia anys que estava impactant i condicionant la nostra societat. El canvi climàtic ja té passat i aquest passat s'amaga sobretot sota la disfressa de crisis alimentàries. Estem tot just en els temptejos del que podria obrir en moments no gaire allunyats expressions indesitjables de pànic que podrien generar moviments socials molt disruptors. Cal ser-ne conscients per reforçar els mecanismes estabilitzadors i apostar a temps per les solucions de fons. Una crisi alimentària obre les portes a tensions difícils de reconduir, però el que està fent el canvi climàtic és acostar-nos-la. Els fets parlen.

En realitat, quasi no recordem les crisis de preus alimentaris recents ni les seves conseqüències. Cal, doncs, fer memòria. L'any 2006-2007, amb la finalitat de cercar alternatives renovables als combustibles fòssils i fer front al canvi climàtic, un seguit de països, entre els quals els Estats Units i la Unió Europea, van programar un increment progressiu de la producció d'agrocarburs. Aques-

ta crida legal a la demanda va obrir les portes a l'especulació, fins al punt que en pocs mesos l'índex de preus dels cereals de la FAO va passar de prop de 100 a 268, amb la qual cosa es van disparar totes les alertes de les organitzacions econòmiques internacionals i dels grans centres de coordinació (G8 i G20): la seguretat alimentària estava en risc. Ràpidament es van produir respostes en frontera (aranzels a l'exportació, prohibició de l'exportació, etc.) de diferents països per protegir el seu proveïment mentre els índexs de desnutrició mundial es disparaven.

L'ensurt del 2007-08 va afectar els concerts comercials internacionals. El juliol del 2008 s'havia de concloure la Ronda de Doha de l'Organització Mundial de Comerç (OMC) amb uns acords elaborats durant anys, però aquests ja no es van aprovar. Des d'aquest moment l'OMC va quedar com a convidat de pedra en les relacions comercials internacionals. D'altra banda, la crisi havia deixat ben clar que en moments de dificultat de res serveixen els acords. Les fronteres poden tancar-se en un sol dia ja que, lògicament, cap govern està disposat a assumir una crisi alimentària.

Novament, l'any 2010 un episodi de calor va posar Rússia per sobre dels 40 graus durant més d'un mes. Es va malmetre part de la collita de blat i novament el blat i el pa van doblar el preu. Com a conseqüència, uns mesos després, la població de Tunísia i Egipte sortia al carrer al crit de "pa i llibertat". El preu del pa va fer de guspira per iniciar les guerres del nord de l'Àfrica. Tanmateix, a més de la guerra, encara avui estan caient altres peces d'aquest

dominó dramàtic. A Europa el conflicte l'hem viscut en forma de moviments desesperats d'immigrants i, com a resposta, l'emergència de moviments xenòfobs i autoritaris. Alhora, l'any 2012, una gran sequera a la conca del Mississipi va fer remuntar de nou els preus. Aquesta, però, va ser seguida d'una ràpida i forta caiguda dels preus del petroli que va propiciar el descens i relativa estabilització dels preus dels aliments bàsics fins avui.

Així, en un escenari com l'actual, on la demanda de cereals (per a l'alimentació humana, l'alimentació animal i com a combustible) s'ha incrementat un 30% en tan sols tretze anys, el desajust oferta-demanda pot ser explosiu. Alhora, no hauria de passar desapercebut que les tres crisis de preus exposades, amb les seves gravissi-

El problema no és el canvi climàtic, som nosaltres

JOAN ESCUER
GEÒLEG I PROFESSOR DEL DEPARTAMENT
DE GEOLOGIA DE LA UAB

Si hi ha algun col·lectiu científic on es poden trobar encara postures escèptiques envers el canvi climàtic i les seves conseqüències, aquest és sense dubte el dels geòlegs. Si us plau, no em malentengueu, no neguem pas l'existència d'un escalfament global recent i ràpid. Les dades no es poden negar. Des de l'inici de la revolució industrial fins avui, la temperatura mitjana del planeta ha augmentat 2 °C fins a arribar als 14 °C, mentre la concentració

de gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera ho ha fet un 150%. Els efectes que generen aquests fets inclouen la generació de canvis en les dinàmiques marines, l'afeció als ecosistemes i l'increment de fenòmens meteorològics extrems com inundacions o sequeres, entre altres escenaris més o menys catastròfics. El discurs científic actual incideix en la relació directa existent entre la crema de combustibles fòssils i l'escalfament global, tot apuntant al comportament dels humans com a causa principal del canvi climàtic. Llavors, on és la discrepància? Doncs aquesta rau en el discurs imperant que el mateix planeta i la vida que aquest suporta està en perill extrem per aquests fets. Si bé no es pot negar un cert grau d'amenaça, sí que cal matisar-la a la llum dels coneixements que ens aporta la Geologia. Tant la temperatura mitjana de la Terra com la concentració de CO₂ atmosfèric han estat superiors als actuals durant la major part dels darrers 600 milions d'anys. Malgrat això, la vida al planeta ha evolucionat des dels organismes més senzills fins als més complexos. Els períodes freds han estat del tot excepcionals. La història geològica ens diu que la temperatura mitjana pot pujar força sense que la vida en conjunt es vegi amenaçada, cosa que no treu que moltes espècies es puguin extingir per aquest fet.

La Terra ha viscut almenys cinc grans extincions en què la vida ha estat en perill extrem. La més famosa, que no pas la més devastadora, va ser la que va afectar els dinosaures ara fa 65 milions d'anys. Avui es postula que s'estaria produint una sisena gran extinció, per culpa nostra, en què el canvi climàtic seria un dels factors causals però no pas l'únic. Els humans hem sigut i som responsables de la destrucció d'hàbitats, la cacera indiscriminada, la contaminació industrial que afecta aigües i sòls, els conflictes armats, així com de la intensa explotació de recursos de tota mena: minerals, forestals, hídrics, etc. Realment el nostre comportament com a espècie ha estat i és molt semblant al d'una terrible plaga. Els humans actuals només portem uns 0,25 milions d'anys al planeta i ja l'hem modificat tan dràsticament que els científics proposen de definir una nova època geològica que ho representi: l'Antropocè.

Arribats aquí, què cal fer? Combatre el canvi climàtic? Salvar el planeta? I tant que sí!, malgrat que aquest discurs tingui aspectes puerils i utòpics. Per tal de fer front a l'emergència climàtica, cal un canvi de paradigma del tot extraordinari i d'un abast titànic a tots els nivells: energètic, polític, econòmic, social, però sobretot ètic. A tall d'exemple, hem de substituir les nostres fons d'energia fòssil per les renovables; de fet, ja ho estem fent, però hem de tenir en compte que el que és renovable és el flux d'energia, no pas els materials que fem servir per aprofitar-lo. Els materials més escadussers s'obtenen encara de forma poc o gens sostenible i sovint dubtosament ètica com en el cas de les terres rares i el liti.

Hem de combatre l'obsolescència programada, el malbaratament de recursos, l'ús de matèries contaminants, la desforestació. Apostar per l'eficiència energètica, l'estalvi, el producte de proximitat, el reciclatge, el transport públic de qualitat, l'economia circular. Dir-ho és fàcil; fer-ho, no tant. Ho haurem de fer en un món complex, amb una població creixent, patint els efectes de l'escalfament global, amb recursos del tot limitats i en un entorn polític que demostra una extrema inèrcia al canvi.

Ens vatem de ser una espècie conscient, evolucionada. Ens definim a nosaltres mateixos com a éssers racionals, únics. Ens considerem a dalt de tot de la piràmide evolutiva perquè som capaços de fer eines sofisticades amb les quals podem sobreviure en qualsevol ambient, fins i tot més enllà del nostre planeta. Som, així mateix, éssers sensibles, capaços de commoure'ns davant un obra d'art, un bell paisatge, llegint un llibre o escoltant música.

Segurament per això molts ja ens hem adonat que el problema no és el canvi climàtic, som nosaltres. Actuem, doncs, en conseqüència. ■

JORDI JOVE

JORDI JOVE

JORDI JOVE

mes conseqüències, han tingut com a detonants algun fet atribuïble directament o indirectament al canvi climàtic: agrocarburants, altes temperatures a Rússia, sequera als Estats Units.

Uns impactes que seran cada cop més freqüents o més intensos i posaran en risc el proveïment d'un producte crític i fràgil com són els aliments. Un producte que com més escàs es torna més atractiu es fa per als fons especulatiu. Probablement avui, grans centres financers de poder sense escrúpols estan a l'aguait d'una altra guspira que obri el camí a una nova bombolla especulativa sobre el preu dels aliments. Uns aliments que són molt més que una mercaderia i que, alhora, poden esdevenir dinamita contra l'estabilitat global. ■

La natura ens pinta. Jové va convertir les branques calcinades en pinzells.

ESPE PONS

Bosc de cendres. La fotògrafa Espe Pons retrata la devastació provocada per l'incendi del juny a Maials.

CENDRART. Jordi Jové va participar en aquesta proposta per dinamitzar el paisatge cremat.

JORDI JOVÉ

JORDI JOVÉ

No pintem la natura, la natura ens pinta a nosaltres

JORDI JOVÉ
PINTOR

El cap de setmana del 5 i 6 d'octubre a Maials vam tenir l'oportunitat de participar en la Trobada d'Art per la Terra, CENDRART.

La trobada volia donar visibilitat al territori devastat pel gran incendi forestal, ara ja oblidat pels mitjans informatius. Durant dos dies, nombrosos artistes (una trentena) vinguts d'arreu van fer propostes en un tram del terme de Maials arrasat per les flames. Les obres eren molt diverses i interessants.

L'Espe Pons i jo hi vam participar amb unes pancartes penjades dels arbres amb retrats de gent voluntària de Maials que apareixen emmascarats i amb les espatlles nues, volíem fer palès el despullament i la impotència que va provocar l'incendi en el seu dia i ara.

Els dies que vàrem fer les fotos i després, quan les penjàvem, em vaig adonar que les petites branques d'arbre pintaven com carbonets.

La gent anava arribant a la Trobada d'Art, llavors vaig proposar a un grupet format per nens i gent gran que podíem deixar-nos pintar per la natura, en comptes de pintar-la nosaltres.

Vaig repartir papers i alguna tela als assistents i cadascú va anar a deixar-se pintar per aquells troncs i branques calcinades, només calia apropar i bellugar el suport. El resultat va ser, com podeu comprovar molt variat, la natura té mil maneres d'expressar-se i pintar-nos. Val a dir que tant nens com grans van trobar l'activitat molt divertida i engrescadora. ■

Entre l'abstracció i la figuració

Des de ben menut, Jordi Jové dibuixava per espones i parets de masies amb carbonets que trobava entre les cendres de les fogueres que havien servit per cremar les restes de poda de l'hivern. També, amb l'auxili d'una ploma de les gallines del corral, ben afilada amb la navalla, i un didal de tinta xinesa resseguia els contorns de Montmaneu, les tàpies que envolten la casa pairal i la silueta del poble de Seròs, dominada per l'església barroca de Santa Maria, que fitava des de Roques de Sant Formatge o des del Castell.

Lleida, Barcelona, el sud de França i recentment la Xina han estat els escenaris que han nodrit les seves obres. Tanmateix, Seròs sempre està latent sota les seves pintures, dibuixos, aquarel·les i fotografies. És com Àger per a Benet Rossell, Mont-roig del Camp per a Miró o Horta de Sant Joan per a Picasso. Jordi Jové sempre retorna als paisatges de la infància.

Igualment, la seva prolífica trajectòria està marcada per altres anades i vingudes d'ordre estilístic: trànsits i fluctuacions entre l'abstracció i la figuració. Una polaritat que en el context lleidatà també es va donar en Leandre Cristòfol, que tant podia plantejar un assemblatge, poètic i surrealista, com *Nit de Lluna* (1935), i alhora tallar una escultura figurativa com *La Pensativa* (1936). Igualment, Jové es lliura a l'acte creatiu sense complexos, unes vegades ho fa carregat de referències i préstecs (literaris, pictòrics, extraartístics...), altres vegades des del més pur automatisme, des del salt al buit. Pinta sense recances ni complexos, virtuós en el dibuix i hàbil en l'aplicació del color, aparentment fa fàcil allò difícil, tot i així, les seves obres no estan exemptes de dificultats. Des de la incertesa busca respostes en el quadre i en el paper, de vegades s'hi aproxima, d'altres, esbarra i es precipita per l'abisme de la pintura. Ens aquests punts crítics, recula, superposa capes, deixa descansar la tela, li dóna una segona o tercera oportunitat, que en ocasions arribarà i en d'altres es farà esperar. ■

ANTONI JOVÉ

Mirar enrere per anar endavant

SARA GRAU SÁEZ
ESTUDIANT D'HUMANITATS UPF

Fa poc més d'un any, el discurs de Greta Thunberg, una adolescent sueca que porta 70 setmanes fent una vaga indefinida pel medi ambient, va donar la volta al món. Bé, d'entrada només li vam fer cas els estudiants. Amb el pas dels mesos, cada cop s'apuntava més gent a les manifestacions dels divendres al migdia per demanar als polítics que facin alguna cosa, i al final els adults van acabar escoltant. Però aplaudir les paraules d'aquesta jove activista i convidar-la a fer discursos a les Nacions Unides no salvarà la Terra. Greta Thunberg no és més que un títol polític, per molt que intentem ignorar-ho. És admirable l'onada de conscienciació global que ha aconseguit en tan sols un any, però anar a les manifestacions de Fridays for Future i fer-se una foto amb una pancarta enginyosa no salvarà el planeta. Aquest activisme de paraules, no de fets, ha provocat que molta gent s'espolsi la consciència però segueixi vivint amb els mals hàbits de sempre. Els polítics retuitegen el discurs de Thunberg però se segueixen desplaçant per les ciutats en cotxes particulars; els famosos multimilionaris fan vídeos intentant conscienciar els seus seguidors sobre l'emergència climàtica però utilitzen jets privats per anar a un sopar. El desastre mediambiental que s'aproxima a marxes forçades no l'aturarem fins que les grans empreses no el vulguin aturar, i això no passarà mai. La indústria seguirà contaminant mentre això li segueixi comportant beneficis econòmics. És pervers que es criminalitzi només els consumidors d'aquest sistema i no aquells que causen la contaminació. Intentaran fer-nos sentir malament dient-nos que hem d'utilitzar palletes metàl·liques, no de plàstic, que són la principal causa de la mort de les tortugues marines. Però això no és veritat: la causa real és l'existència d'empreses que fabriquen aquestes palletes, de les petrolíferes, de la pesca

intensiva... i de poc servirà el que fem els ciutadans a nivell individual perquè això serà anecdòtic.

Som conscients que amb aquestes mesures minúscules no salvarem el planeta, però també sabem que el desert està format per granets de sorra, i cada acció, per petita que sigui, compta. Aquesta és la força del moviment Fridays for Future. La meua generació, l'anomenada Z, s'ha empoderat i a diferència de les anteriors (Millennials, X, Baby Boomers...) ha pres consciència que la impotència no ha de parilitzar-nos i que per anar endavant hem de mirar enrere. Molts elements contaminants de la nostra vida quotidiana tenen alternatives sostenibles tan senzilles i econòmiques que resulta difícil de comprendre per què la gent no les incorpora a la seva vida. Ja fa anys que la llei que obligava a cobrar els clients per les bosses de plàstic ens ha acostumat a fer la compra amb bosses de tela o fins i tot amb cistella, com feien les nostres padrines. De fet, la majoria de les solucions verdes no són un invent modern. Els nostres avis no van llençar mai un pot de vidre. Els retornaven al comerç per ser reutilitzats. Tampoc no feien anar tants envasos perquè gairebé tot ho compraven a granel. Els nets seguim el seu exemple per evitar generar tants residus absurds. Per això tots portem una ampolla que reomplim per no haver-ne de comprar tantes de plàstic. Els boomers ens miren amb perplexitat quan descobrim que busquem alternatives ecològiques a les compreses i els tampons, potser perquè no es pot fer postureig amb aquests elements d'higiene íntima, o potser perquè la menstruació és el darrer tabú de la nostra societat. L'empresa espanyola Naturcup calcula que cada any es llencen a l'estat gairebé tres mil milions de compreses i tampons, i cada persona es gasta un total aproximat de mil cent euros en productes d'aquest tipus durant la seva vida fèrtil. Davant d'aquesta realitat, nosaltres hem reinventat els antics "paños" de les nostres padrines i hem apostat per la copa menstrual. A banda de ser molt econòmics (la copa oscil·la entre els 10 i els 20 euros i se'n fan anar un màxim de tres en tota la vida) són productes sense elements químics que eviten la temuda síndrome de xoc tòxic dels tampons així com les irritacions de les compreses. Mirar enrere no vol dir anar enrere. Les actuals compreses de tela estan fetes amb cotó ecològic o bambú i tenen un disseny molt avançat.

Curiosament, la generació Z, que som la que més accions a petita escala duem a terme en el nostre dia a dia, som la més conscient que no serviran pràcticament de res si no van acompanyades de solucions reals que no són al nostre abast. Però les fem tot i que sabem que estem condemnats.

JORDI JOVÉ

JORDI JOVÉ

JORDI JOVÉ

Renaixement. Els boscos de les Garrigues, cremats aquest estiu, reviu en quan les seues cendres es fixen sobre el llenç blanc.

En la frontera de la luz

Juan Ramón Jiménez
Lírica de una Atlántida
Tusquets, 491 p.

LORENZO PLANA

Reunión de toda la obra poética de Juan Ramón escrita en el exilio

He aquí, en este volumen, todos los libros de poemas de los últimos veinte años del poeta de Moguer. La cuidadísima nueva edición de Alfonso Alegre Heitzmann hace honor al mayor experto en Juan Ramón. Este corpus de extraordinaria trascendencia se sitúa entre las obras cumbres del siglo XX, las de Walt Whitman, T.S. Eliot o W.B. Ye-

ats. Dentro de una estética que no ha abandonado completamente su aire modernista, nos encontramos aquí, no obstante, con una densidad reflexiva inaudita. Así, en los libros *En el otro costado*, *Una colina meridiana*, *Dios deseado y deseante* y *De ríos que se van* nos percatamos de la radical madurez del poeta. Especial importancia tiene el hecho de poder encontrar entre estas páginas el poema "Espacio", y además, en su versión en prosa y en su versión en verso. Alfonso Alegre Heitzmann explica en el prólogo cómo Juan Ramón fue denostado por la mayoría de los poetas españoles tras su exilio. Llama la atención la aversión enérgica, por ejemplo, de Luis Cernuda o de Jaime Gil de Biedma. Habremos de esperar hasta la publicación de la primera *Lírica de una Atlántida*, en 1999, para hallar un cambio respecto a la imagen que se ofreció de Juan Ramón hasta ese momento. Tres años más tarde, en 2002, la

JORDI JOVE

La desacralización y textura del silencio

Alain Corbin
Historia del silencio
 Traducción de Jordi Bayod
 Acantilado, 143 págs.

MARISA TORRES BADIA

Un estudio pormenorizado sobre el silencio como fin y principio, y una reflexión sobre la modernidad que amplía un aspecto más de la historia de las sensibilidades

Como reza la contraportada del ensayo que presenta Alain Corbin, el silencio no es solo la simple ausencia de ruido. Esta suerte de aforismo se convierte, de principio a fin, en el santo Grial del estupendo estudio *Historia del silencio*. De esta forma, Alain Corbin (Lonlay-l'Abbaye, 1936), consumado especialista del siglo XIX y estudioso de la corriente que se ha denominado historia de las sensibilidades, en una línea que arranca de los planteamientos de Lucien Febvre, tiene a bien presentar este último acercamiento dentro de un terreno al que ya nos tiene acostumbrados, sin dejar por ello de sorprendernos.

Así pues, vale la pena recordar que tras su reconocido y erudito análisis de la prostitución en el siglo XIX (*Les Filles de nocés. Misère sexuelle et prostitution au XIXe siècle*, 1978), o la ampliación del mismo con las representaciones de la sexualidad en esa centuria con *L'Harmonie des plaisirs* (2008), o con otros pormenorizados estudios sobre aspectos tan singulares como las sensaciones olfativas (en *Le Miasme et la Jonquille. L'odorat et l'imaginaire social, XVIIIème-XIXème siècles*) y auditivas (en *Les Cloches de la terre*), nos ofrece ahora una nueva aproximación a la metamorfosis de la mirada de la sociedad occidental, dando consecución a incursiones anteriores como *Le Territoire du vide. L'Occident et le désir du rivage* o el sugerente *La douceur de l'ombre*, de 2013.

Ahora, en *Historia del silencio*, Alain Corbin nos invita a un apasionante paseo histórico y literario en el que de la mano de Virgilio, Rousseau, Sénancour, Víctor Hugo, George Sand, Péguy o Yves Bonnefoy, defiende la recuperación del silencio ontológico como medio de subsistencia personal y social. De esta forma, y a través de un recorrido por la historia de los grandes pensadores, creyentes y eruditos a los que se cita con una profusión documental de valor incalculable, nuestro ensayista desvela y analiza el error de la banalización del concepto de silencio en la sociedad actual.

Corbin se hace así fuerte en la defensa de la intimidad y de la escucha interior para poder llegar a recuperar la verdadera estructura e identidad del individuo sometido a un incesante ruido y, con él, a un proliferativo flujo de palabras que lo vuelve temeroso ante la ausencia de las mismas.

No cabe duda que la evolución que ha sufrido el concepto de silencio, y la voluntad de asimismo de recuperar un concepto sacralizado desde antiguo, hace posible que se genere un diálogo que permita al lector el acceso a través de la obra de los grandes escritores o pensadores que inciden incansablemente en el error de la banalización del silencio en nuestra sociedad.

El historiador francés construye de este modo un elogio al recogimiento, a la escucha de uno mismo, a la meditación de la plegaria y de la fantasía, de la creación en suma, y apuesta por el camino del acierto en el que se desgranaban las tácticas sociales del silencio hallado en la intimidad de los lugares, en los objetos y la naturaleza anunciada en el alba del Renacimiento.

En definitiva, todo un código de "lo sublime" hallado sin mengua tras el acercamiento de las diversas texturas que ofrece el devaluado silencio.

Seguramente la imagen del dios Harpócrates, que los griegos representaban con un dedo en la boca mientras ordenaba guardar silencio, sea la representación icónica con la que se quede el lector tras este esencial aprendizaje. Más allá de esta concisa gestualidad divina, siempre nos quedarán los silencios del amor expresados por Maurice Maeterlinck, otra de las texturas sublimes con las que gozará quien haya accedido a esta inmersión impagable en las profundidades del silencio: "Si te es dado descender un instante en tu alma hasta las honduras que habitan los ángeles, lo que recordarás sobre todo de un ser al que has amado profundamente no son las palabras que ha dicho o los gestos que ha hecho, sino los silencios que habéis vivido juntos..."

antología de poesía en lengua española titulada *Las islas extrañas* cerraba una época que se olvidó cruelmente de Juan Ramón Jiménez. Contrasta este trato injustificado durante tantos años con el propio espíritu de hermandad en lo poético y de pasión por la diferencia que aparece en tantos de los poemas aquí reunidos. Mientras Juan Ramón daba a luz la más alta poesía del siglo XX, en España el realismo evitaba incomprensiblemente al mayor valedor de la transparencia. Tal vez el carácter de nuestro poeta resultaba vulnerable desde la distancia. O acaso su religiosidad lo desmarcaba. "A ti, mi Dios deseado y deseante, sólo puedo llegar por fe, fe de niño o fe de viejo", había escrito en el posible prólogo "Camino de fe" a *Dios deseado y deseante*. Pero es una muestra de confusión no comprender la experiencia religiosa de Juan Ramón como lo que era en defini-

tiva: una honda gravitación poética. Y también hay que tener en cuenta ese mensaje tan peculiar del poeta respecto a Dios: "... la transparencia, dios, la transparencia, / el uno al fin, dios ahora sólito en lo uno mío, / en el mundo que yo por ti y para ti he creado." En cualquier caso, como afirmó Ángel Valente, el mismo Juan Ramón Jiménez nos congrega desde la minoría. Lo más importante de todo es que nos hallamos ante el poeta del desgarrar, tanto en el ámbito de la creación como en el ámbito de lo social. Un poema como "Espacio" abarca todas las facetas de lo humano, y lo hace desde la fe y el enaltecimiento de la poesía. Juan Ramón Jiménez comprendió desde su propio fondo que, además de la fe, la vivencia de lo poético implica un compromiso. Su compromiso voló muy alto, él siempre hizo suya la frontera de la luz.

Streaming

MARTA PLANES
ESCRITORA

Vigila les noies que caminen soles pel carrer. Sobretot de nit. Les segueix fins que entren en un portal, en un bar o es troben amb algú. Amigues, amics, parelles, és igual. S'ha d'assegurar que arribin allà on volen anar. Un dia una noieta molt jove para un cotxe dels Mossos i l'assenyala amb cara de por. L'agent surt del vehicle i s'hi acosta. Ella té ganes de córrer, plorar, cridar i morir-se, tot alhora. Si fuig la seguiran. Si es queda li faran preguntes. El mosso la veu tan desorientada que s'ofereix a acompanyar-la a casa o a l'hospital, si es troba malament. Ella assenyala la jove, que ja només és una ombra al final del carrer, fins que el braç li cau al costat del cos, com si fos mort. Diu que està bé, que s'ha confós. Li ensenya la documentació. Se'n va. Quantes pastilles necessitarà avui per dormir? Sovint duplica o triplica la dosi recomanada pel metge i la barreja amb anís extra sec de 50 graus per no sentir les veus d'aquells homes, deixar enrere el fred, les tremolors i el tret que la va deixar mig sorda i l'olor de pólvora i de sang i els xiscles histèrics de les rates.

Mataria els que diuen que pot estar contenta, que va tornar a néixer, que se'n va sortir prou bé. Sortir-se'n bé és haver de prendre tants medicaments que no pot concentrar-se en res? Tenir un atac d'ansietat al mig del carrer perquè ha vist un home vestit de negre? Alternar temporades d'agorafòbia amb d'altres en què passa hores seguint noies que van soles pel carrer? Que ha tornat a néixer? I una merda.

Corria. Encara no era fosc del tot, però hi havia poca gent al carrer. I de sobte, fos a negre. La va despertar un dolor difús, acompanyat de nàusees i mareig, que aviat es va anar concentrant a la templa dreta. Quan va obrir els ulls, la va mossegar una negror absoluta. No gosava moure's. Tenia por de tocar alguna paret, d'aixecar-se i adonar-se que el sostre era tan baix que no podia ni posar-se dreta. Duia la mateixa roba, sense estrips ni ferides, la samarreta i les malles amb què havia sortit a córrer. Li faltaven les sabatilles esportives i la ronyonera on duia el mòbil i les claus. Quan les companyes de pis s'adonessin que no tornava, s'atrevirien a avisar la policia? Trucarien als seus pares? I com ho farien per buscar-la?

Un segrest? El motiu per tancar-la allà havia de ser més obscur que la foscor que la rodejava. No tenia enemics, ni diners ni propietats. Només tenia el seu cos. No podia evitar que casos de dones i nenes desaparegudes els últims anys li vinguessin al cap. Pocs s'acabaven bé. Pobres pares. Pobre tete.

Quan va arribar la veu, tot va anar de pressa. La llum que venia de l'exterior la va encegar i la por li va pujar per la gola en forma de bilis. Encara tenia alguna cosa per treure. Algú li va posar una goma al braç i la va subjectar fort. Quan va poder tornar a mirar, va veure brillar una xeringa. Volia mantenir els ulls oberts, la

ment lúcida, havia de mirar, escoltar, recordar... però el midazolam la va derrotar en pocs segons.

La part que més recorda, reviu i somia és quan està asseguda a la cadira, amb mans i peus immobilitzats, una cinta a la boca i els ulls embenats. El cap li cau a banda i banda encara per efecte del sedant i decideix quedar-se quieta, amb la barbata sobre el pit. Algú entra, sent, passos, veus, moviment de mobles. Silenci. I el teclat d'un ordinador?

Li treuen la bena dels ulls i a poc a poc les formes es defineixen. Un focus. Una taula de càmping amb un portàtil. Un trípode amb un mòbil. Dos homes amb passamuntanyes negra, samarreta negra, pantalons negres. Un, prim com una anguila, s'asseu davant de l'ordinador. L'altre, alt i gros, es queda dret davant d'ella, però darrere el focus i el trípode. I sent per primer cop la veu que serà la banda sonora dels seus malsons. Sollemne, fosca. Omple l'habitació, espesseix l'aire, se li fica al cap, li agita l'estómac.

–Benvinguda. Avui seràs la nostra convidada. Ara entrarem en streaming, o sigui que fes bona cara –li pica l'ullet–. Com va? –s'adreça a l'altre, deixant d'engolar la veu–.

–Que la despullis, que te la follis, que li tallis el coll mentre te la folles... com sempre.

–Quina poca imaginació.

–Aquí hi ha el llest que diu que li arrenquis les ungles primer, que si t'esgarrapa sota les seves ungles hi pot quedar mostres del teu ADN.

El que està dret riu sense ganes.

–Sempre igual –rebufo–. I de quartos, què?

–Aquí n'hi ha un que dona 100.000 euros perquè la deixis anar

–Avorrit. Això és avorrit. Cada nit igual, bloqueja'l. Potser és poli.

–200.000 perquè l'esbudellis

–Hòstia puta, la gent... Si ho doblés, encara, però ho trobo poc pel merder que muntarem.

–100.000 perquè li arrenquis un ull.

–Ara s'animen tots els carnisers. A ningú se li acut res més interessant?

–Interessant? Això –assenyala la noia– no és perquè tu t'ho passis bé, és per guanyar diners. Si ens esperem massa ens poden localitzar. Fes el que et demanin i punt, com sempre.

–Joder, ja ho sé, hòstia, però sóc jo el que m'embruto les mans, tu t'estàs aquí assegut com si fossis a l'oficina, esperant que la secretària et porti el cafè.

–Et recordo que és gràcies a mi que això funciona.

–Ah sí, clar, el senyor entra, munta tots els trastos i s'asseu. I què graves? Què retransmet? El que JO faig. JO. Tu ets un puto funcionari. El que fas tu ho pot fer qualsevol.

Cada cop criden més. Intenta no escoltar que diuen, ja ha sentit massa. Tremola tant que li fa por caure de la cadira. El seu nom sortirà als diaris, la tele... Amb

quina foto il·lustraran la noticia? Serà el tema del dia, a la gent li interessaran sobretot els detalls morboses. Què li han fet? Per què? Que bèsties... Ompliran de D.E.P el seu mur de Facebook, potser a la universitat faran un minut de silenci. Després passarà a ser una estadística. Un número. Una altra. Una més. I la seva família i amics hauran de seguir vivint amb el llast de no saber, de no entendre.

–Hòstia puta, comença d'una vegada –xiscla el de l'ordinador.

–Comença, comença, joder, fes-ho tu! –dóna un cop de puny sobre la taula que fa saltar el portàtil

–A veure, ja sé que no hi estàs acostumat, però pensa una mica. Tenim milers de persones connectades. Ens rastrejaran, ens trobaran, la unitat de delictes informàtics de la poli cada dia està més a prop. Tenen pistes, sé que no van a cegues. I si pleguem la parada sense fer res, ens fotran a tu i a mi allà al davant –assenyala la noia– i no et vull haver d'arrencar cap ull ni tallar-te els dits i fer-te'ls menjar.

–Jo ho faria sense dubtar-ho ni un segon. Ets tu, que no té collons per res.

–Que no? Per ganes et pelaria ara mateix.

–Com? Amb un virus? Una aplicació d'aquestes? –riu i assenyala l'ordinador. La riallada s'estronca de cop quan veu que l'informàtic treu una pistola i l'apunta al cap. Com s'ho ha fet, per ser tan ràpid? On la tenia, l'arma?

–Eh, eh, vale, ok. Va, tranquil, seguim com cada nit.

–Estic fins als collons d'haver d'aguantar les teves queixes, tota l'estona cagant-te en tot, que si això no t'agrada, que si allò et fot fàstic... I com presumeixes de les proeses que has fet... Tu no ets el protagonista, saps? La gent paga per les noies, tu els importes una merda.

–I tu? Què creus que els importa, qui toca els botons? Mira, no sé què ha passat, tio, érem un bon equip, l'he cagat, no sé, mira, acabem avui i fotem el camp, cadascú per la seva banda. I abaixa la pistola, joder!

L'informàtic dispara i el cap del seu company esclata com una síndria madura quan cau a terra. No triga ni dos segons a penedir-se'n, ha anat massa ràpid, ha durat massa poc. I ho ha fet darrere de la càmera, on res del que passa importa ningú. A l'ordinador, els usuaris s'impacienten, demanen, ofereixen quantitats obscenes perquè comenci el joc i s'adona que l'altre tenia raó, que no té collons de fer res del que demanen. Buida tot el carregador sobre el portàtil, destrossa el mòbil, es posa la pistola a la butxaca i marxa corrents.

A ella la troben al cap d'una setmana, arraulida al terra lligada encara a la cadira, deshidratada i plena de les mossegades de les rates que han acudit atretes pel cadàver mig descompost de l'home amb el cap rebentat. A l'hospital li posen la vacuna de la ràbia i la tracten de la desnutrició i una hipotèrmia severa de la qual es recupera en pocs dies. El cos és molt més ràpid que la ment, a l'hora de tancar ferides.

La policia triga dos anys a desarticlar la xarxa que segresta noies i retransmet en streaming el que gairebé sempre acaba sent una *snuff movie*. La cúpula de l'organització té temps de preparar les maletes i dispersar-se pel món, oportunament avisats per clients ben informats. Quatre se'n van a la presó, com més insignificants són els seus papers en la trama, més anys de condemna els cauen. Entre aquests, hi ha l'informàtic amb poca paciència que es va cansar de la xerrameca del seu company de feina. ■

Aerial of Hong-Kong. Autor: John Harper. Fuente: Getty Images

EXPERIMENT
ANY 2100
Què ens espera a la Terra del futur?

CaixaForum Lleida

la Caixa

EXPOSICIÓ
FINS AL 23 DE FEBRER DE 2020

Visites comentades:
Tots els dissabtes | 18.30 h (en català)
Diumenges 29 de desembre, 26 de gener
i 23 de febrer | 12 h (en castellà)

Experiment2100

Blondel, 3 · www.CaixaForum.es